

ਅੰਦਰ-ਦੇ-ਜਿਗਰ

ਜਿਗਰ ਜਠੁੰਧਰੀ

ਰਾਮਾ ਵਿਭਾਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਜਬ ਪੜਾ ਅਕਸੇ¹-ਯਾਰ ਫੁਲੋਂ ਪਰ,
ਆ ਗਿਆ ਫਿਰ ਨਿਖਾਰ ਫੁਲੋਂ ਪਰ।
ਤੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਸੇ ਮਿਲਤੇ ਜੁਲਤੇ ਹੈਂ,
ਕਯੋ ਨਾ ਫਿਰ ਆਏ ਪਿਆਰ ਫੁਲੋਂ ਪਰ?
ਹਮ ਨਹੀਂ ਕਾਇਲ² ਉਨ ਬਹਾਰੋਂ ਕੇ,
ਜਿਨ ਕਾ ਹੋ ਇਨਹਸਾਰ³ ਫੁਲੋਂ ਪਰ।
ਪਿਆਰ ਕਰਤਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕਾਂਟੋ ਸੇ,
ਔਰ ਕੋਈ ਨਿਸਾਰ⁴ ਫੁਲੋਂ ਪਰ।
ਕਟ ਗਏ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੇ ਆਠ ਪਹਿਰ,
ਚਾਰ ਕਾਂਟੋ ਪੇ, ਚਾਰ ਫੁਲੋਂ ਪਰ।
ਉਨ ਕੇ ਰੁਖਸਾਰੋਂ⁵-ਸੁਰਖ ਪਰ ਆਂਸੂ,
ਪੜ ਰਹੀ ਹੈ ਵੁਹਾਰ ਫੁਲੋਂ ਪਰ।
ਆਂਧੀਆਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਗੁਲਸ਼ਨ ਮੇਂ,
ਜਮ ਰਹਾ ਹੈ ਗੁਬਾਰ⁶ ਫੁਲੋਂ ਪਰ।
ਸ਼ਾਮੇ⁷-ਫੁਰਕਤ ਮੇਂ ਦਾਗ ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ
ਹੈ ਖ਼ਜ਼ਾਂ ਮੇਂ ਬਹਾਰ ਫੁਲੋਂ ਪਰ।
ਐ 'ਜ਼ਿਗਰ' ਹੁਸਨੇ-ਯਾਰ ਹਾਵੀ⁸ ਹੈ,
ਗੁਲਸਿਤਾਂ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਫੁਲੋਂ ਪਰ।

1. ਯਾਰ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ 2. ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ 3. ਦਾਰੋਮਦਾਰ, ਆਧਾਰ 4. ਕੁਰਬਾਨ 5. ਲਾਲ ਗੱਲੂ 6. ਘੱਟਾ 7. ਵਿ
ਦੀ ਸ਼ਾਮ 8. ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ।

ਜਬ ਵੇਹ ਨਾ-ਮੇਹਰਬਾਂ¹ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।
ਆਸਮਾਂ, ਆਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।
ਹਮ ਜਮਾਨੇ ਸੇ ਕਿਆ ਉਮੀਦ ਕਰੇ,
ਤੂੰ ਹੀ ਜਬ ਮੇਹਰਬਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।
ਕਹਾਂ ਆਰਾਮ ਢੂੰਡਨੇ ਜਾਏ?
ਕਿਸ ਜਗਹ ਆਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ?
ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਸੇ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕਰ ਭੀ,
ਵੇਹ ਨਜ਼ਰ ਸੇ ਨਿਹਾਂ² ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।
ਉਸਕੇ ਨਜ਼ਰੋਂ ਬਿਆਨ ਕਰਤੀ ਹੈਂ।
ਜੇ ਜਬਾਂ ਸੇ ਬਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।
ਉਜਰ³ ਅਬ ਕਿਉਂ ਹੈ ਮੁਝ ਸੇ ਮਿਲਨੇ ਮੈਂ?
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਮਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।
ਦੈਰੇ-ਕਾਅਬਾ⁴ ਮੈਂ ਢੂੰਡਨੇ ਵਾਲੇ,
ਉਸ ਕਾ ਜਲਵਾ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ?
ਦਰਦ ਕਾ ਕਿਆ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰੂੰ,
ਇਸਕਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।
ਲਾਖ ਆਰਾਮ ਹੋ ਕਫ਼ਸ⁵ ਮੈਂ ਮਗਰ
ਫਿਰ ਭੀ ਵੇਹ ਆਸੀਆਂ⁶ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।
ਇਮਤਿਹਾਨੇ-ਵਫ਼ਾ ਸੇ ਬੜ੍ਹ ਕੇ 'ਜਿਗਰ',
ਕੋਈ ਭੀ ਇਮਤਿਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।

1. ਕਠੋਰ ਚਿੱਤ 2. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ 3. ਬਹਾਨਾ 4. ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਮਸਜਿਦ 5. ਪਿੰਜਰਾ 6. ਆਲ੍ਹਣਾ।

ਇਸ ਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਗਮ ਕਿ ਫਕਤ¹ ਗਮ ਦੀਆ ਮੁਝੇ,
ਇਸ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਆਪ ਸੇ ਕੁਛ ਤੋ ਮਿਲਾ ਮੁਝੇ।
ਗੋ ਹਰ ਬਲਾ ਮੇਂ ਇਸ ਨੇ ਕੀਆ ਮੁਬਤਲਾ² ਮੁਝੇ।
ਫਿਰ ਭੀ ਮਿਲਾ ਨਾ ਦਿਲ ਸਾ ਕੋਈ ਆਸਨਾ³ ਮੁਝੇ।
ਇਸ ਕੀ ਅਜੀਅਤੋ⁴ ਸੇ ਕਰੂੰ ਤਰਕੇ-ਆਸ਼ਿਕੀ⁵,
ਹੈਰਾਨ ਹੂੰ, ਜਮਾਨਾ ਸਮਝਤਾ ਹੈ ਕਿਆ ਮੁਝੇ?
ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਮੇਹਰਬਾਨ ਕੀ ਯਿਹ ਖ਼ਾਸ ਦੇਨ ਹੈ,
ਗਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਂ ਅਜੀਜ਼⁶ ਖੁਸ਼ੀ ਸੇ ਸਵਾ ਮੁਝੇ?
ਦੁਨੀਆ ਪੁਕਾਰਤੀ ਹੈ ਮੁਝੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਸੇ,
ਬਖ਼ਸ਼ਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨੇ ਕਿਆ ਮਰਤਬਾ⁷ ਮੁਝੇ।
ਦੁਨੀਆ ਕੀ ਉਲਝਨੋ ਸੇ ਬਚਾਨੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ,
ਦੀਵਾਨਾ ਅਪਨੇ ਦਿਲ ਕੋ ਬਨਾਨਾ ਪੜਾ ਮੁਝੇ।
ਉਨ ਕੀ ਨਿਗਾਹੇ-ਮਸਤ ਸੇ ਪੀਤਾ ਹੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ,
ਦੁਨੀਆ ਸਮਝ ਰਹੀ ਹੈ 'ਜਿਗਰ' ਪਾਰਸਾ⁸ ਮੁਝੇ।

ਵਲ 2. ਗੁਸਤ 3. ਪਰਿਚਿਤ, ਦੇਸਤ 4. ਕਸ਼ਟ 5. ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਫੱਡਣਾ 6. ਪਿਆਰੇ 7. ਰੁਤਬਾ, ਦਰਜਾ 8. ਜਿਗਰ, ਸੁਰਾਬ ਨਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ।

ਯਾ ਰਬ! ਮੇਰੇ ਸਿਵਾ ਨਾ ਕਿਸੀ ਕੇ ਸਤਾਏ ਗਮ,
ਦੁਨੀਆ ਸੇ ਜਬ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਮੇਰੇ ਸਾਥ ਜਾਏ ਗਮ।
ਆਨਾ ਜੇ ਚਾਹਤਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਪਾਸ, ਆਏ ਗਮ,
ਮੈਂ ਆਜ਼ਮਾਉਂ ਗਮ ਕੇ ਮੁਝੇ ਆਜ਼ਮਾਏ ਗਮ।
ਕਿਆ ਫ਼ਾਇਦਾ ਤੜਪਨੇ ਕਾ, ਐ ਮੁਬਤਲਾਏ-ਗਮ?
ਜਬ ਮੇਤ ਕੇ ਸਿਵਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਦਵਾਏ-ਗਮ।
ਰੋਤਾ ਹੂੰ ਦੂਸਰੇ ਕੀ ਮੁਸੱਰਤ¹ ਕੇ ਵਾਸਤੇ,
ਖੁਸੀਉਂ ਕੇ ਬਾਟਤਾਂ ਹੂੰ ਮੈਂ ਲੇਕਰ ਪਰਾਏ ਗਮ।
ਪੱਥਰ ਬਨਾ ਹੂਆ ਹੂੰ ਮੈਂ ਬੇਤਾਬੀਓ ਕੇ ਬਾਅਦ,
ਦੋਹ ਇਬਤਿਦਾਏ-ਗਮ² ਥੀ, ਯਿਹ ਹੈ ਇਨਤਿਹਾਏ-ਗਮ³।
ਅਬ ਆਸੂਓ ਕੇ ਪੋਛੀਏ, ਦਿਲ ਕੇ ਸੰਭਾਲੀਏ,
ਕਹਿਤੇ ਥੇ ਬਾਰ ਬਾਰ “ਸੁਨਾ” ਮਾਜਰਾ-ਏ-ਗਮ⁴।
ਮਿਲਤੀ ਹੈ ਯਿਹ ਤੇ ਚੀਜ਼ ਕਿਸੀ ਖੁਸ਼ ਨਸੀਬ ਕੇ,
ਹਰ ਏਕ ਕਾ ਨਸੀਬ ਕਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਖਾਏ ਗਮ?
ਖਾਤਿਰ ਤਵਾਜ਼ੋ⁵ ਉਸ ਕੀ ਹੈ ਜਬ ਖੁਨੇ-ਦਿਲ ਕੇ ਸਾਥ,
ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਪਹਿਲੂ ਮੇਂ ਆਏ ਗਮ?
ਕਿਸਮਤ ਹਮਾਰੀ ਉਸਕੇ ‘ਜਿਗਰ’! ਸੌਪ ਦੀ ਗਈ,
ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਥਾ ਹਾਥ ਮੇਂ ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਵਾਏ ਗਮ।

ਗਮ ਦਾ ਆਰੰਭ 3. ਗਮ ਦਾ ਅੰਤ 4. ਕਥਾ, ਹਾਲ 5. ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ।

ਉਮਰੇ-ਦੇ-ਰੋਜ਼ਾ¹ ਨੇ ਆਰਾਮ ਸੇ ਰਹਿਨੇ ਨਾ ਦੀਆ।
ਮੁਝ ਕੇ ਜੀ ਭਰ ਕੇ ਤੇਰਾ ਜੋਰ² ਭੀ ਸਹਿਨੇ ਨਾ ਦੀਆ।
ਖੁਦਨੁਮਾਈ³ ਕੀ ਹਵਾ ਐਸੀ ਚਲੀ, ਜਿਸਨੇ ਕਹੀ,
ਏਕ ਭੀ ਪਰਦਾ-ਨਸ਼ੀ⁴ ਪਰਦੇ ਮੇਂ ਰਹਿਨੇ ਨਾ ਦੀਆ।
ਮੇਜਜਨ⁵ ਦਿਲ ਮੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਥੇ, ਮਗਰ ਉਨ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ⁶,
ਜਬਤੇ-ਕਮਬਖ਼ਤ⁷ ਨੇ ਇਕ ਅਸ਼ਕ ਭੀ ਬਹਿਨੇ ਨਾ ਦੀਆ।
ਹਮਤੇ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇਰੀ ਤਲਬ⁸ ਨੇ ਸ਼ਬੋਰੋਜ਼⁹,
ਚਾਂਦ ਸੂਰਜ ਕੇ ਭੀ ਆਰਾਮ ਸੇ ਰਹਿਨੇ ਨਾ ਦੀਆ।
ਘਰ ਮੇਂ, ਮਹਿਫਿਲ ਮੇਂ, ਚਮਨਜ਼ਾਰੋਂ¹⁰ ਮੇਂ, ਸਹਰਾਓਂ¹¹ ਮੇਂ,
ਬੇਕਰਾਰੀ ਨੇ ਕਹੀਂ ਚੈਨ ਸੇ ਰਹਿਨੇ ਨਾ ਦੀਆ।
ਆਗ ਲਗ ਜਾਏ 'ਜਿਗਰ'! ਐਸੀ ਵਛਾਦਾਰੀ ਕੇ,
ਜਿਸਨੇ ਕਾਤਿਲ ਕੇ ਭੀ ਕਾਤਿਲ ਹਮੇਂ ਕਹਿਨੇ ਨਾ ਦੀਆ।

1. ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 2. ਅਤਿਆਚਾਰ 3. ਸਵੈ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ 4. ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ 5. ਲਹਿਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ
6. ਸਾਮ੍ਹਣੇ 7. ਭੈੜਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਜਾਂ ਸੰਜਮ 8. ਤਲਾਸ਼ 9. ਰਾਤ ਦਿਨ 10. ਉਪਵਨ 11. ਰੇਗਿਸਤਾਨ।

ਉਸ ਜੁਲਫ਼ ਕੀ ਤੋਸੀਫ਼¹ ਬਤਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ,
ਇਕ ਲੰਬੀ ਕਹਾਨੀ ਹੈ, ਸੁਨਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ।
ਦਿਲ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਦੀਦਾਰ ਕੀ ਖ਼ਾਤਿਰ,
ਹਮ ਹੈ ਕਿ ਉਧਰ ਆਖ ਉਠਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ।
ਅਸਕੋਂ ਸੇ ਕਭੀ ਸੇਜੇ-ਜਿਗਰ ਕਮ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ,
ਜਿਹ ਆਗ ਤੇ ਪਾਨੀ ਸੇ ਬੁਝਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ।
ਦਿਲ ਸੇ ਤੇ ਤੇਰਾ ਦਾਗੇ-ਮਹੱਬਤ ਨਾ ਛੁਪੇਗਾ,
ਆਈਨੇਂ ਸੇ ਤਸਵੀਰ ਛੁਪਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ।
ਯਾ ਰੱਬ! ਕਹਾਂ ਲੇ ਜਾਊਂ ਮੈਂ ਹਸਰਤ²-ਜ਼ਦਾ ਦਿਲਕੇ,
ਜਿਹ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਅਬ ਮੁਝ ਸੇ ਉਠਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ।
ਆਹੋਂ ਸੇ ਕਮੀ ਗਮ ਮੇਂ ਿ ਹੋਗੀ ਦਿਲੇ-ਨਾਦਾਂ,
ਫੁੰਕੋਂ ਸੇ ਕਭੀ ਆਗ ਬੁਝਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ।
ਕਿਉਂ ਅਸਕੇ-ਨਦਾਮਤ³ ਨਾ ਬਹਾਏਂ 'ਜਿਗਰ'! ਆਖੋਂ?
ਜੇ ਦਿਲ ਮੇਂ ਲਗੀ ਹੈ, ਵੇਹ ਬੁਝਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ।

1. ਸਿਫ਼ਤ 2. ਅਰਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ, ਨਿਰਾਸ਼ 3. ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੱਥਰੂ

ਨਿਕਾਬ ਇਸ ਲੀਏ ਰੁਖ਼ ਸੇ ਉਠਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ,
ਹਮਾਰੀ ਤਾਬੇ-ਨਜ਼ਰ¹ ਆਜ਼ਾਮਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ।
ਛੁਪਾ ਕੇ ਚਿਹਰੇ ਕੇ ਰਖਨਾ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਹੈ, ਐ ਦੇਸਤ!
ਜੇ ਚੀਜ਼ ਦੇਖਨੇ ਕੀ ਹੋ ਦਿਖਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ।
ਮਿਲਾਏ ਦਿਲ ਸੇ ਵੋਹ ਦਿਲ ਕਿਆ, ਯਹੀ ਗ਼ਨੀਮਤ ਜਾਨ,
ਕਭੀ ਕਭੀ ਜੇ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਮਿਲਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ।
ਕਿਸੀ ਸੇ ਬਜ਼ਮ ਮੇਂ ਵੋਹ ਹੰਸ ਕੇ ਬਾਤ ਕਰਤੇ ਹੈ,
ਕਿਸੀ ਕੇ ਸੀਨੇ ਪੇ ਬਿਜਲੀ ਗਿਰਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ।
ਸਰਿਸ਼ਤੇ²-ਖ਼ਾਰ ਨਾ ਬਦਲੀ ਗੁਲੋਂ ਕੀ ਸੁਹਬਤ³ ਮੇਂ,
ਬੁਰੇ ਹੈ ਜੇ ਕਭੀ ਉਨ ਕੀ ਬੁਰਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ?
ਜੇ ਸ਼ਕਲ ਸਿਰਫ਼ ਹਮੀਂ ਕੇ ਦਿਖਾਈ ਜਾਤੀ ਥੀ,
ਗ਼ਜ਼ਬ ਹੈ, ਆਜ਼ ਹਮੀਂ ਸੇ ਛੁਪਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ।
ਗ਼ੁਬਾਰੇ-ਦਿਲ⁴ ਨਾ ਮਿਟਾ ਉਨ ਕਾ ਮੇਰੇ ਮਿਟਨੇ ਪੇ ਭੀ,
ਜਗਹ ਜਗਹ ਮੇਰੀ ਮਿੱਟੀ ਉੜਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ।
ਹਮ ਇਨ ਬੁਤੋਂ ਕੇ 'ਜਿਗਰ'! ਕਿਉਂ ਨਾ ਫਿਰ ਖੁਦਾ ਮਾਨੋਂ,
ਜਿਧਰ ਯਿਹ ਜਾਤੇ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਖੁਦਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ।

1. ਦੇਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 2. ਕੰਡੇ ਦੀ ਆਦਤ 3. ਸੰਗਤ 4. ਦਿਲ ਦੀ ਗਰਦ, ਮੰਦੀ ਭਾਵਨਾ।

ਏਕ ਪੈਮਾਨੇ¹ ਸੇ ਹਰ ਇਕ ਕੇ ਪਿਲਾ ਦੇ ਸਾਕੀ।
ਅਦਨਾ-ਓ-ਆਲਾ² ਕੀ ਤਫ਼ਰੀਕ³ ਮਿਟਾ ਦੇ ਸਾਕੀ।
ਰਹਿਨਾ⁴ ਰਖਨੇ ਕੇ ਮੈਂ ਤੱਯਾਰ ਹੂੰ ਅਪਨੀ ਹਸਤੀ,
ਤੂੰ ਜੇ ਮਯਖ਼ਾਨਾ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਲਗਾ ਦੇ ਸਾਕੀ।
ਤੇਰੇ ਮਯਖ਼ਾਨੇ ਮੇ ਰੋਨਕ ਹੈ ਮੇਰੇ ਹੀ ਦਮ ਸੇ,
ਹਸਰ ਤੱਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹੂੰ ਮੈਂ, ਯਿਹ ਦੁਆ ਦੇ ਸਾਕੀ।
ਦੇਖ ਯਿਹ ਅਦਨਾ-ਓ-ਆਲਾ ਕੀ ਬਿਨਾ⁵ ਪਰ ਤਕਸੀਮ,
ਕਹੀਂ ਮਯਖ਼ਾਨੇ ਕੀ ਅਜ਼ਮਤ⁶ ਨਾ ਘਟਾ ਕੇ ਸਾਕੀ।
ਤੇਰੇ ਮਯਖ਼ਾਨੇ ਕੀ ਖ਼ੈਰ, ਐਸੀ ਪਿਲਾ ਦੇ ਮੁਝ ਕੇ,
ਹਸਰ ਤੱਕ ਜੇ ਮੁਝੇ ਮਸਤਾਨਾ ਬਨਾ ਦੇ ਸਾਕੀ।
ਦਸਤੇ-ਨਾਜ਼ਕ⁷ ਸੇ ਉਠਾਏਗਾ ਕਹਾ ਤੱਕ ਸਾਗ਼ਾਰ⁸?
ਮਸਤ ਨਜ਼ਰੋਂ ਸੇ ਬਸ ਇਕ ਜਾਮ ਪਿਲਾ ਦੇ ਸਾਕੀ।
ਅਬ ਕਿਸੀ ਤੈਰ ਸੰਭਾਲਾ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ ਮੁਝ ਸੇ,
ਜਾਮੇ-ਮਯ⁹ ਖ਼ੁਦ ਮੇਰੇ ਹੱਟੇ ਸੇ ਲਗਾ ਦੇ ਸਾਕੀ।
ਦੇਖ! ਇਨ ਪਿਆਸੋਂ ਕੀ ਆਹੋ ਕਾ, ਸਰਸ਼ਕੋ¹⁰ ਕਾ ਹਜ਼ੂਮ¹¹,
ਮਯਕਦੇ ਮੇਂ ਕੋਈ ਤੂਫ਼ਾ ਨਾ ਉਠਾ ਦੇ ਸਾਕੀ।
ਜਾਮੇ-ਪੈਮਾਨਾ ਉਠਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾ ਪੜੇ,
ਏਕ ਹੀ ਸ਼ੇਅਰ 'ਜਿਗਰ' ਕਾ ਤੂੰ ਸੁਨਾ ਦੇ ਸਾਕੀ।

1. ਜਾਮ, ਪਿਆਲਾ 2. ਨੀਵਾਂ ਉੱਚਾ, ਨਿੱਕਾ ਵੱਡਾ 3. ਅੰਤਰ 4. ਗਿਰਵੀ 5. ਆਧਾਰ 6. ਮਹਾਨਤਾ 7. ਕੋਮਲ ਹੱਥ
8. ਜਾਮ 9. ਸੁਰਾਬ ਦਾ ਪਿਆਲਾ 10. ਅੱਥਰੂ 11. ਭੀੜ, ਇਕੱਠ।

ਸਾਮਨੇ ਆਪਨੇ ਸੁਰਾਹੀ, ਜਾਮ, ਪੈਮਾਨਾ ਰਹੇ,
ਉਮਰ ਭਰ ਐ ਕਾਸ਼। ਇਨ ਯਾਰੋ ਸੇ ਯਾਰਾਨਾ ਰਹੇ।
ਗੁਲ ਕੇ ਬੁਲਬੁਲ, ਸਮਾ ਕੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਰਵਾਨਾ ਰਹੇ।
ਕਿਸ ਤਰਹ ਫਿਰ ਦੂਰ ਤੁਝ ਸੇ ਤੇਰਾ ਦੀਵਾਨਾ ਰਹੇ?
ਰਹਿਕੇ ਗਰਦਿਸ਼ ਮੇਂ ਭੀ ਇਨਸਾਂ ਖ਼ਿਦਮਤੇ-ਇਨਸਾਂ। ਕਰੇ,
ਇਸ ਜਹਾਂ ਕੇ ਮਯਕਦੇ ਮੇਂ ਬਨ ਕੇ ਪੈਮਾਨਾ ਰਹੇ।
ਦੇਖ ਕਰ ਜਲਵੇ ਬੁਤੋਂ ਕੇ ਦਿਲ ਸੇ ਨਿਕਲੀ ਯਿਹ ਦੁਆ,
“ਯਾ ਇਲਾਹੀ ਹਸਰ ਤਕ ਆਬਾਦ ਬੁਤਖ਼ਾਨਾ ਰਹੇ!”
ਅਕਲ ਵਾਲੋਂ ਕੇ ਜਮਾਨੇ ਮੇਂ ਹੈਂ ਲਾਖੇ ਰੰਜੇ-ਗਮ,
ਇਨੋਂ ਸੇ ਬਚ ਸਕਤਾ ਹੈ ਵੇਹ ਜੇ ਬਨਕੇ ਦੀਵਾਨਾ ਰਹੇ।
ਇਸ ਕੀ ਮਿੱਟੀ ਮੇਂ ਹੈ ਹਮ ਗਰਦਿਸ਼-ਨਸੀਬੋਂ² ਕਾ ਖ਼ਮੀਰ,
ਜਿੰਦਗੀ ਭਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਫਿਰ ਗਰਦਿਸ਼ ਮੇਂ ਪੈਮਾਨਾ ਰਹੇ?
ਸਾਕੀਆ! ਕੁਛ ਇਸ ਤਰਹ ਤਕਸੀਮ ਕਾ ਕਰ ਇੰਤਜ਼ਾਮ,
ਬਜ਼ਮ ਮੇਂ ਖ਼ਾਲੀ ਕਿਸੀ ਕਾ ਭੀ ਨਾ ਪੈਮਾਨਾ ਰਹੇ।
ਸ਼ੋਕ ਇਤਨਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹੋਂ ਬਨਨੇ ਸੰਵਰਨੇ ਕਾ ‘ਜਿਗਰ’,
ਚਾਹਤੇ ਹੈਂ ਪਾਸ ਆਈਨਾ ਰਹੇ, ਸ਼ਾਨਾ³ ਰਹੇ।

1. ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੇਵਾ 2. ਅਭਾਰੋ ਲੋਕ 3. ਕੰਘੀ।

ਜਮੀਨੇ-ਹਿੰਦਕੇ ਗੁਲਸ਼ਨ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ,
ਜਮਾਨੇ ਮੇਂ ਵਕਾਰ ਇਸਕਾ ਬੜਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਚਿਰਾਗੇ-ਇਸ਼ਕ ਸੀਨੇਂ ਮੇਂ ਜਲਾ ਕਰ ਐ ਵਤਨ ਵਾਲੇ,
ਕਦੂਰਤ¹ ਕੇ ਅੰਧੇਰੇਂ ਕੇ ਮਿਟਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਵਤਨ ਹੀ ਸਬ ਕਾ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ, ਵਤਨ ਹੀ ਸਬ ਕੀ ਮਿਲੱਤ² ਹੈ,
ਤਮੀਜ਼ੇ-ਮਜ਼ਹਬੇ-ਮਿਲੱਤ³ ਮਿਟਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਜੀਏਂਗੇ ਕੌਮ ਕੀ ਖ਼ਾਤਿਰ, ਮਰੇਂਗੇ ਕੌਮ ਕੀ ਖ਼ਾਤਿਰ ਹੈ,
ਕ਼ਸਮ ਯਿਹ ਅਬ ਹਰ ਇਕ ਹਿੰਦੀ ਕੇ ਖਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹੈਂ ਯਿਹ ਜੋ ਖ਼ਿਰਮਨ⁴ ਬੁਗ਼ਜ਼ੇ-ਨਫ਼ਰਤ⁵ ਕੇ,
ਇਨ੍ਹੇਂ ਸੋਜ਼ੇ-ਮਹੱਬਤ ਸੇ ਜਲਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ ਨਾ ਮੁਸਲਿਮ ਹੈਂ ਫ਼ਕਤ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਹੈਂ,
ਹਰ ਇਕ ਹਿੰਦੀ ਕੇ, ਯਿਹ ਨਾਅਰਾ ਲਗਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਅਸਲ ਜਬ ਇਕ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨਸਲ ਕੇ ਝਗੜੇ,
ਯਿਹ ਹਕ⁶ ਕੀ ਬਾਤ ਹਰ ਇਕ ਕੇ ਬਤਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਅਜ਼ਾ⁷ ਮੰਦਿਰ ਸੇ ਆਏ, ਸੰਖ ਕੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਸਜਿਦ ਸੇ,
ਰਹੇ-ਹਕ ਮੇ ਤਅਸੁੱਬ⁸ ਫੂਲ ਜਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਵੇਹ ਗੁਲਸ਼ਨ ਜਿਸ ਕੇ ਸੀਚਾ ਹੈ ਲਹੂ ਦੇ ਕਰ ਸ਼ਹੀਦੇਂ ਨੇ,
ਉਸੇ ਨਫ਼ਰਤ ਕੀ ਆਂਧੀ ਸੇ ਬਚਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਹਵਾਦਿਸ⁹ ਕੀ ਕੜਕਤੀ ਧੂਪ ਸੇ ਮਹਿਫੂਜ਼¹⁰ ਰਖਨੇ ਕੇ,
ਵਤਨ ਕੇ ਏਕਤਾ ਕੇ ਸ਼ਾਮੀਆਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
ਬਜਾਏ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਨੇ ਕੇ ਜੋ ਘਰ ਫੁੱਕ ਦੇਤੇ ਹੈਂ,
'ਜਿਗਰ'! ਐਸੇ ਚਿਰਾਗੇਂ ਕੇ ਬੁਝਾਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

1. ਨਫ਼ਰਤ, ਕੀਨਾ 2. ਕੌਮ 3. ਧਰਮ ਤੇ ਜਾਤੀ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ 4. ਖਲਿਆਣ 5. ਸਾੜਾ ਤੇ ਨਫ਼ਰਤ 6. ਸੱਚ 7. ਬਾਂਗ 8. ਪੱਖਪਾਤ 9. ਦੁਰਘਟਨਾਵਾਂ 10. ਸੁਰਖਿਅਤ।